

Nicholas Guild

Dolk van Sparta

Karakter Uitgevers B.V.

De heloot

Het was het koudste najaar sinds mensenheugenis. Terwijl Eurytus in de schaduw van een rotswand met de platte kant van zijn dolk tegen zijn knie tikte, vervloekte hij niet de kou, maar het maanlicht. Hij had al twee dagen niet gegeten, en de maan schitterde in de vrijwel wolke-loze nachtelijke hemel als een pas geslagen gouden munt.

De vallei onder hen bood een grimmige aanblik, vol scherpe lijnen en donkere schaduwen. Er stond een licht briesje, maar de kale takken van de paar verspreide bomen bewogen nauwelijks. Bij daglicht zag het er vast en zeker anders uit, maar 's nachts, in het valse maanlicht, was dit het land van de doden.

Zijn broer Teleklos lag te slapen en werd niet geplaagd door dergelijke overpeinzingen.

'Ga naar buiten om je lemmet te wetten,' had hun vader tegen hen gezegd. 'Een krijger doodt zonder spijt of medelijden. Zorg dat jullie krijgers worden.'

Een kwarteeuw geleden had hun vader zijn eigen lemmet in helotenvloed gewet. Eurytus meende dat hij hetzelfde temperament als Teleklos bezat en met het grenzeloze zelfvertrouwen van een krijger begiftigd was. Hij was halverwege de veertig, maar nog altijd lang en slank, met brede schouders en een krachtig postuur. Met zijn zwarte haar en lichtblauwe ogen, die zijn twee zoons van hem hadden geërfd, had hij het gezicht van een roofvogel.

'Het is een eer voor ons huis dat jullie allebei voor de *krypteia* zijn uitgekozen. Er zijn momenteel te veel heloten. Hebben jullie eten nodig, steel het dan. Beroof ze van alles, zelfs van hun leven, en bewijs je mannelijkheid.'

Het probleem was dat de heloten ook van de *krypteia* af leken te weten en meestal binnenbleven, zodra het donker was. Het kwam maar zelden voor dat je iemand 's nachts op de wegen te pakken kreeg, en als je hun dorpen binnendrong, verdween je misschien wel voorgoed.

Drie dagen geleden hadden ze bijna een herder verrast, maar hij zag hen net op tijd en kon zich in veiligheid brengen door als een haas weg te schieten, maar zijn rietfluit en proviandbuidel had hij moeten achter-

laten. Ze hadden een homp brood en in bladeren gewikkelde geitenkaas met elkaar gedeeld.

Sindsdien waren ze voortdurend onderweg geweest en steeds verder zuidwaarts getrokken, in de hoop dat de heloten zich op anderhalve dagmars van Sparta wel veilig zouden wanen.

Eurytus wist dat het misschien noodzakelijk was een dorp binnen te gaan. Ze konden niet naar huis terugkeren voordat ze ieder een moord hadden gepleegd – ze zouden nog liever een gruwelijke dood sterven dan met de schande van een mislukking te moeten leven. Maar alleen al de gedachte dat hij zich tussen de heloten moest begeven, bezorgde hem koude rillingen.

Hij schaamde zich voor zijn angst. Een Spartaan mocht geen angst kennen, en toch raakte hij er onwillekeurig door bevangen. Stel je voor dat hij verscheurd werd door een meute slaven...

Tijdens de ceremonie had het nog zo eenvoudig geleken. De Raad van Oudsten had een jongen op het Artemisaltaar laten offeren en de jaarlijkse oorlog tegen de veroverde volkeren aangekondigd. Daarmee werd de bloedschande uitgewist van iedereen die een slaaf – die altijd staatseigendom was – om het leven bracht, en de tien jonge mannen die er in duo's op uit trokken om de rite te volbrengen, vormden het neusje van de zalm van degenen die zojuist hun militaire opleiding hadden voltooid. Eurytus, die door zijn instructeurs als de perfecte soldaat werd omschreven, gold als dapper, gedisciplineerd en sluw en was daarom zeker geweest van zijn uitverkiezing, terwijl Teleklos zich bijna even verdienstelijk had getoond.

'Jullie zullen er veel plezier aan beleven,' had hun vader gezegd toen Eurytus en Teleklos vertrokken. 'Het is niet anders dan een jachtpartij, behalve dat je mensen in plaats van herten of wilde zwijnen doodt. En neem van mij aan dat wilde zwijnen gevaarlijker zijn dan de heloten. In hun binnenste zijn het slaven.'

En dus hadden ze ieder een dolk en een leren zak met water gekregen, waarna ze zuidwaarts over de heuvels op pad waren gestuurd.

Toch wist Eurytus dat dit geen hertenjacht zou worden. Zelfs een slaaf zou voor zijn leven vechten. En een man in zijn eentje, of zelfs twee mannen, kon niet van twintig tegenstanders winnen, in elk geval niet met een mes dat niet langer was dan een kraaienvleugel.

De krypteia diende niet alleen om de moed van een krijger te testen,

maar ook diens vermogen om in het geniep te opereren. Vandaar de naam: de ‘verborgen operatie’. Je hield je de hele dag schuil, want als je ontdekt werd, riskeerde je een snelle dood, en ’s nachts stal je voedsel en sloeg je aan het moorden.

‘We zullen een dorp binnen moeten trekken,’ merkte Teleklos op, die inmiddels wakker was.

‘Dat is enorm riskant.’

‘Maar we moeten toch eten? En sinds wanneer is een Spartaan bang om iets riskants te ondernemen?’

Teleklos grijnsde, alsof hij een uitdagende opdracht gaf – en dat was het natuurlijk ook. In het maanlicht kon Eurytus zijn gezicht duidelijk zien. Het leek alsof hij zijn eigen spiegelbeeld zag.

Ze waren een tweeling en leken als twee helften van een appel op elkaar, maar net als de helften van een appel waren ze niet helemaal identiek. Het verschil zat hem in hun temperament, waarin ze elkaars tegenpolen vormden. Eurytus had lang geleden al opgemerkt dat zijn broer iets onbezonnens had. Teleklos was minder intelligent, maar bezat een moed die aan roekeloosheid grensde. Afgezien van de behendige omgang met wapens was dat de enige kwaliteit die een Spartaan volgens hem moest bezitten. Hij was voorbestemd om een held te worden, maar zou nooit troepen in de strijd aanvoeren.

Ze bevonden zich vlak bij een weg, eigenlijk meer een voetpad, een lichte streep die tussen twee dorpen naar het noorden en zuiden liep. De broers hadden een plek uitgekozen die goed zicht op het hele pad bood, over een afstand die een man in iets meer dan een uur kon lopen.

‘We wachten totdat de maan recht boven ons staat,’ zei Eurytus na een poosje. ‘Als er dan nog niemand is langsgekomen, weten we tenminste zeker dat de dorpelingen in diepe slaap zijn.’

‘Ze liggen nu al te slapen. Ze slapen als een kudde vee.’ Teleklos lachte stilletjes. ‘Ze zijn toch ook vee?’

Omdat Eurytus verder niet reageerde, vatte Teleklos blijkbaar moed.

‘Het is simpel genoeg,’ vervolgde hij. ‘We gaan een hut binnen en doden iedereen die we daar aantreffen, nog voordat ze de kans hebben om luidkeels alarm te slaan. We stelen hun eten en keren weer terug naar huis.’

‘Ben je ooit in een helotendorp geweest?’

‘Nee.’ Teleklos schudde zijn hoofd. ‘En jij ook niet.’

‘Klopt. Maar ik ben wel zo slim om te beseffen dat ik geen idee heb wat we daar zullen aantreffen. De heloten zijn arm. Zelfs van veraf kunnen we zien dat hun hutten maar klein zijn. Voor zover we weten slapen ze waarschijnlijk als honden in een kennel – ouders, grootouders, kinderen, ooms, neven en nichten... Misschien liggen ze wel met zijn tienen of twaalfen tegelijk in een kamer op de grond. We kunnen niet zoveel dorpelingen doden zonder dat er iemand alarm slaat. We moeten afwachten.’

‘Maar ik heb nu honger.’

‘En toch wachten we af.’

Teleklos zweeg gepikeerd. Hoe moedig hij ook was, hij had het nooit aangedurfd om de wil van zijn broer te negeren. In plaats daarvan trok hij zijn schouders op en viel weer in slaap.

Laat hem maar slapen, dacht Eurytus.

‘Ik heb nu honger.’

Het was precies hetzelfde gegaan als toen ze elf jaar waren geweest en hun militaire instructeurs hadden vastgesteld dat de jongens steeds luiwer werden.

‘Een Spartaan moet sterk genoeg zijn om met een lege maag te vechten,’ had een van de instructeurs opgemerkt. ‘Als je te veel eet, word je een vrouw. Korinthisers kunnen vrouwen zijn. Atheners kunnen vrouwen zijn, zonder dat iemand het verschil merkt. Maar Spartanen moeten mannen zijn. Jullie moeten met minder toe kunnen.’

Na vijf of zes dagen waren de jongens erachter gekomen dat het niet lukte om ‘met minder toe te kunnen’. Sommigen hadden geprobeerd om weg te rennen en naar hun ouders terug te keren, wat natuurlijk onmogelijk was. Een paar jongens waren opgerold op de grond gaan liggen en weigerden nog op te staan.

Teleklos’ oplossing was drastischer geweest: hij wilde een inval doen in de eetzaal van de instructeurs, terwijl ze aan het avondeten zaten.

‘Doe niet zo dwaas,’ had Eurytus tegen hem gezegd. ‘Wat bereik je daar nu mee, behalve een flinke aframmeling? Misschien sturen ze je zelfs weg. En als je geen Spartaan meer bent, wat ben je dan nog wel?’

‘Ik heb honger.’

‘Wacht.’

‘Ik heb nu honger!’

‘Wacht tot vanavond, dan stelen we ergens eten.’

‘Hoe gaan we dat dan doen?’

‘Ik bedenk wel iets.’

Het was zomer en de training vond volledig in de openlucht plaats; zelfs Homerus had in de schaduw van een olijfbom les gehad. De jongens sliepen op de kale grond. Ze kookten boven een kuil in de aarde, die met houtskool was gevuld. De provisiekast stond in een tent om de vliegen weg te houden.

Natuurlijk hadden de instructeurs hun tenten daaromheen geplaatst, dus je moest zo stil mogelijk te werk gaan.

In het holst van de nacht schudde Eurytus Teleklos voorzichtig wakker.

‘Kom mee.’

Dankzij de smalle maansikkel aan de hemel hadden ze net genoeg licht om de weg te vinden. Het was een koude nacht en Eurytus huiverde, maar dat kwam vooral door de opwinding, vermoedde hij. Zo ging het vast en zeker ook in de oorlog, behalve dat de dood nu niet op de loer lag. Hij had geen idee welke straf je kreeg als je voedsel stal, maar die zou niet mals zijn.

De tent was met haringen aan de grond bevestigd. Het was slechts een kwestie van een haring uit de grond trekken en onder de tentflap door naar binnen glippen.

Eenmaal binnen roken ze een broodgeur.

‘We pakken twee broden en gaan ervandoor,’ zei Eurytus bijna op fluisterton.

‘En bier en kaas.’

‘Teleklos, luister naar me...’

Maar het was al te laat. Op de plek waar een vaal lichtschijnsel door de tentnaden rond het dak binnendrong, zocht Teleklos al tussen planken met kruiken waar van alles in kon zitten, van wijn tot spijsolie. Vrijwel meteen viel een van de planken met veel kabaal op de grond.

Teleklos slaakte een luide vloek omdat een kruik precies op zijn blote voet terecht was gekomen.

Eurytus hoorde in de instructeurstenten al ongerust gemompel. Als ze er niet meteen vandoor gingen, werden ze ontdekt, en dan moest een van hen de schuld op zich nemen.

Maar misschien niet allebei.

Al sinds ze jongetjes van zes waren, leek Eurytus de helft van zijn tijd

bezig om Teleklos uit de problemen te houden. Wat voor straf hun ook te wachten stond, Teleklos was zo onbesuisd dat hij het voor zichzelf tien keer zo erg maakte. Hij moest hem hier weghalen.

Eurytus zocht op de tast een tafel af en vond een zwaar slagmes. Daarmee maakte hij een grote scheur in de achterkant van de tent en schopte Teleklos daar praktisch doorheen.

‘Verberg je,’ fluisterde hij gespannen. ‘Of beter nog, ga terug naar bed. Maak dat je wegkomt hier.’

Toen Teleklos eenmaal verdwenen was, ging Eurytus in het donker op de grond zitten en wachtte hij met bonzend hart op het onvermijdelijke vervolg.

De instructeurs waren niet blij. Eurytus werd met zweepslagen op zijn voetzolen afgeranseld, totdat het bloed eruit liep. Daarna werden zijn voeten in lappen gewikkeld, die in azijn waren gedrenkt. Het duurde twee weken voordat hij weer kon lopen.

Hij had zijn straf doorstaan zonder ook maar een kink te geven.

Toen hij hersteld was, nam hij Teleklos mee naar het bos en gaf hem een aframmeling. Teleklos deed niet eens een poging zich te verdedigen – hij wist dat de straf verdiend was.

‘Ik werd gestraft omdat ik opgepakt werd,’ zei Eurytus tegen hem. ‘Jij bent gestraft omdat je zo stom was. Luister de volgende keer naar me.’

Het was een advies dat Teleklos de jaren daarna steeds voor ogen had gehouden.

‘En de volgende keer ga ik in mijn eentje eten stelen.’

Zo gezegd, zo gedaan, en steeds bracht hij het eten mee terug om het met zijn broer te delen. Hij werd nooit meer opgepakt.

Dus of hij nu honger had of niet, Teleklos luisterde naar hem, en ze zouden geen helotendorp binnengaan, tenzij het niet anders kon.

Een halfuurtje later porde Eurytus hem wakker.

‘Kijk daar eens.’

Eurytus wees naar het noordelijke dorp, waar een lichte plek zichtbaar was geworden. ‘Iemand heeft een deur geopend,’ zei hij zachtjes, alsof hij bang was dat iemand hem op een afstand van misschien wel duizend passen kon horen.

‘Waarschijnlijk komt hij alleen maar naar buiten om te pissen,’ antwoordde zijn broer geërgerd.

‘Wie neemt er nou de moeite daarvoor een lamp aan te steken?’

Het licht leek te flikkeren, wat de indruk wekte dat er iemand – of misschien zelfs meerdere mensen – voor de deur langsleiep of erdoor naar binnen ging. Opeens doofde het licht.

En opeens was Teleklos zo alert als een jachthond.

‘Ik zie iets bewegen,’ liet hij zachtjes grinnikend weten. ‘Twee... Nee, drie mensen. Ze lopen naar de weg.’

‘Denk je dat het een familie is?’

Eurytus tuurde in de verte, maar zag niets. Toch geloofde hij Teleklos op zijn woord. Teleklos was behept met een adelaarsblik.

‘Twee volwassenen, eentje een kop groter dan de ander. En een derde die niet zo groot is als die twee.’

‘Dat lijkt me een familie.’

‘Als dat zo is, neem ik de vrouw voor mijn rekening.’ Teleklos grijnsde. Hij genoot daar echt van.

‘Ga je gang. Maar dan moet je het kind ook doden. Ik zal de man uitschakelen.’

Oom Neleus was dood. Protos kon het verdriet in het gezicht van zijn vader zien; zijn tanden kwamen bloot te liggen en de huid rond zijn ogen leek dikker te worden. Oom Neleus was de twee jaar oudere broer van zijn vader geweest. Alleen al de dood zelf had Protos hevig verrast. Als jongen van veertien wist hij heel goed dat mensen doodgingen, zoals hij ook wist dat de goden op de Olympus woonden. Maar de dood van zijn oom had hem echt diep getroffen, niet minder dan wanneer een zwaan door de deuropening naar binnen was gewaggeld en in Vader Zeus was veranderd.

Uiteindelijk zou hij verdrietig zijn, veronderstelde hij, want hij was erg gesteld geweest op oom Neleus, die prachtige verhalen kon vertellen. Maar nu nog niet. Hij moest nog van de verrassing herstellen.

Zijn moeder en tante Nausicaa huilden. Oom Neleus was al bijna een maand ziek geweest – niemand leek te weten waaraan hij leed – maar misschien hadden ze niet verwacht dat hij zou sterven. Neef Mantios, die helemaal vanuit zijn dorp was komen rennen, was aan het eind van de middag hun huis binnengegaan om vader te laten weten dat hij maar beter meteen kon meekomen, als hij zijn broer nog in leven wilde zien. Mantios was even oud als Protos, maar Protos was bijna twee koppen groter.

En nu stonden Protos, zijn vader en moeder buiten in het donker.

‘We kunnen beter naar huis gaan,’ zei zijn vader. ‘Deze paar uur behoort hij aan zijn vrouw en kinderen toe. We zullen in de ochtend terugkeren en zijn zoons en ik zullen het graf van mijn broer graven.’

Zijn vader glimlachte, maar zijn vriendelijke ogen stonden verdrietig. Hij legde zijn hand op Protos’ schouder en keek naar de nachtelijke hemel op.

Zijn vader was zijn held en voorbeeld. Zijn vader wist alles en kon alles, en bij alles wat hij zei en deed gedroeg hij zich kalm en waardig. Van hem had Protos zijn lengte geërfd, zoals hij zijn strokleurige haar aan zijn moeder te danken had.

Het pad naar de hoofdweg was smal en daarom liepen ze achter elkaar, met zijn vader voorop, gevolgd door Protos en daarachter zijn moeder. Een jaar geleden zou Protos achteraan hebben gelopen, maar inmiddels was hij bijna een man. Zodra ze de weg bereikten, zou hij naast zijn vader gaan lopen, die hem dan over de begrafenisrituelen zou vertellen die de volgende dag zouden plaatsvinden. Zijn vader was nu zijn leraar. Zijn vader was de beste man ter wereld.

De maan was reusachtig en stond recht boven hun hoofd. Het had evengoed dag kunnen zijn, op de diepte van hun schaduwen na.

De maan was een godin, Selene genaamd. Ze had talloze kinderen geëerd, en als ze zo groot was als nu, betekende dat dat ze in barensoed was. Misschien waren de weeën begonnen en was ze wrokkig, want de vollemaan stond bekend als een gevaarlijke periode.

Zodra ze het eind van het pad hadden bereikt, bleef zijn vader staan en legde zijn hand op Protos’ schouder. Langs de kant van de weg stonden twee mannen. Ze waren er opeens, als kwade geesten.

In een oogwenk openbaarde de maan alles met bovenaardse onbarmhartigheid. De twee mannen waren vreemdelingen en leken vreemd genoeg precies op elkaar. En in hun handen hielden ze messen.

‘Protos! Antheia!’ riep vader. ‘Rennen! Breng jezelf in veiligheid!’

Zijn moeder slaakte een gil – hij had nog nooit zo’n kreet uit haar mond gehoord. Ze draaide zich om en rende weg. Protos begreep totaal niet wat er gebeurde.

‘Rennen, Protos! Weg!’

De dood leek opeens heel dichtbij. Protos rende als een gealarmeerd hert weg.

Zestig passen van de weg was er alleen nog maar wildernis vol stenen, bomen en struiken. Daar kwam nooit iemand, behalve jongetjes die wilden spelen. Verder had niemand er iets te zoeken. Nog verder lagen alleen de heuvels en daar weer achter de kale bergen.

Maar vlak voordat Protos de wildernis in dook, hoorde hij aan de rand van het pad iets wat hem tegenhield. Het leek een luid gesnik, dat op eens stopte. Hij draaide zich om en keek achter zich. Hij zou zijn hele leven niet meer vergeten wat hij daar zag.

Zijn vader lag op de grond, opgerold als een baby, en hield zijn hand op zijn buik, krachteloos met zijn benen maaiend. Zelfs vanaf de plek waar hij stond kon Protos zien dat er helder bloed tussen zijn vingers door opwelde.

Zijn moeder zat op haar knieën. Protos hoefde niet te horen wat ze zei om te weten dat ze om haar leven smeekte. Een van de twee vreemdelingen had haar bij de haren vastgegrepen en bedreigde haar met zijn mes.

‘Teleklos, speel geen spelletjes met die vrouw,’ riep zijn trawant. ‘We moeten de jongen te pakken krijgen, voordat het hele dorp achter ons aan komt.’

Met een snelle uithaal sneed de man die Teleklos werd genoemd de keel van zijn moeder door. Protos zag hoe het bloed uit haar keel spoot, waarna ze zijwaarts op de grond viel en stuiptrekkend stierf.

‘De jongen, Teleklos!’

Protos wachtte geen moment. Springend over stenen en omgevallen bomen rende hij weg, zich nauwelijks bewust van de scherpe steentjes die in zijn voeten priemden. Hij zocht het dichtste kreupelhout op, in de hoop een schuilplaats te vinden.

Maar terwijl hij bleef rennen, beseftte hij al dat zijn vlucht hopeloos was. Ze waren met zijn tweeën en zouden zich binnen de kortste keren op hem werpen. En zij waren volwassen mannen, terwijl hij nog maar een jongen was. Ze zouden hem snel genoeg inhalen.

Hij zou hoogstens aan een van de twee kunnen ontsnappen. Dat zou misschien nog wel lukken. En daarom moest hij de achtervolger die het dichtst bij hem was te grazen nemen. Teleklos – om de een of andere reden werd de man minder afschrikwekkend nu hij zijn naam wist.

Teleklos was dus degene die hij moest stoppen. Overal om hem heen lagen er mogelijkheden.

‘Mijn zoon Protos kan een kraai op vijftig passen afstand doden,’ had

zijn vader ooit tegen een buurman opgeschept. ‘Als je hem een kiezelsteen ter grootte van een druif geeft, kan hij zijn oog treffen.’

‘Geen bijzonder nuttige vaardigheid voor een boer,’ had zijn buurman geantwoord, en hij was in lachen uitgebarsten.

‘Hier jongen, laat me maar zien wat je kunt,’ had hij gezegd. Hij pakte een steentje op en wierp het naar Protos. ‘Als je die hekpaal daar raakt, geef ik je een slok van mijn bier.’

Protos was toen acht geweest en dat was de eerste keer dat hij bier had geproefd.

‘Niemand kan de gave kiezen waarmee hij is geboren,’ had zijn vader hem ooit voorgelouden. Maar nu zou hij daarmee misschien zijn leven kunnen redden.

Al rennend zocht Protos de grond af, en uiteindelijk zag hij een bijna perfect ronde steen, ongeveer half zo groot als zijn vuist. Hij bukte zich, pakte de steen op en rende verder.

Zijn achtervolger lag nog maar veertig passen achter en kwam dichterbij. Protos sloeg af naar links, rende nog zo’n vijftien passen en verborg zich in de schaduw van een boom.

Hij hoefde alleen maar af te wachten. Hij voelde de aderen in zijn hals kloppen. Het leek wel alsof zijn hart in zijn keel was blijven steken.

Het terrein was hier tamelijk open. Teleklos bleef staan en keek om zich heen, zich vast en zeker afvragend waar zijn prooi was gebleven. Dit was het moment waarop hij zijn kans moest grijpen.

Protos wierp de steen. Toen de steen onder de eerste twee vingers van zijn rechterhand door gleed, twijfelde hij niet meer.

Misschien zag of hoorde Teleklos iets, want op het laatste moment draaide hij zijn hoofd om. De steen trof hem aan de buitenrand van zijn linkerwenkbrauw. Hij viel voorover, alsof hij dodelijk was getroffen.

Maar hij was niet dood. Protos ging voorzichtig op hem af en op het moment dat hij het mes van de man in het gras zag liggen – nog altijd rood van het bloed van zijn moeder – hoorde hij Teleklos kreunen.

Protos woog het mes in zijn hand. Hij testte het lemmet, dat vlijmscherp bleek. Ineens wist hij dat hij deze man zou doden.

Hij wilde dat hij bij kennis was en wist wat hem overkwam. Het was het gemakkelijkst geweest om zijn keel door te snijden terwijl hij nog buiten westen was, maar dat was niet genoeg. Dat zou de haat die in hem woedde niet stillen.